

Q.Rahimov

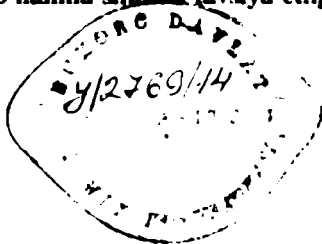
**GARMONIYA BO'YICHA
MASHQ VA MASALALAR TO'PLAMI**

Q. RAHIMOV

Garmoniya bo'yicha mashq va masalalar to'plami

I q i s m

**O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi
tomonidan «Musiq» ta'lim yo'nalishi talabalari uchun o'quv
qo'llanma sifatida tavsiya etilgan**

**Toshkent
"ALOQACHI"
2005**

Mazkur qo'llanma o'zbek tilida "Garmoniya" fanini amaliy o'rganishga qaratilgan o'quv adabiyotlarining juda ham kamligi sababli, S. Ye. Maksimovning "Uprajnenii po garmonii na fortepiano", B. Alekseyevning "Zadachi po garmonii", I. Asseyevning "Sbornik zadach po garmonii" va I. I. Dubovskiy (va boshqalar)ning "Garmoniya darsligi" kitoblari asosida tayyorlangan. Qo'llanma fanning I qism mavzulari va ularning eng asosiy qoidalarini amaliy tarzda o'rganishga qaratilgan. Unga akkordlar tuzish va ularni bir-biriga bog'lash mashqlari, fortepiyanoda kadensiyalar va sekvensiyalar chalish, garmonik tizimlar va badiiy asar namunalarini tahlil qilish vazifalari kiritilgan.

Shuningdek, kursning har bir mavzusi bo'yicha bajariladigan masalalar, ularning yechilishiga doir amaliy ko'rsatmalar va akkordlarning garmonik izchilliklarini fortepiyanoda chalish mashqlari ham qo'llanmadan o'rin olgan.

Ushbu qo'llanma asosan Oliy o'quv yurtlarining 5141000-«Musika» ta'lim yo'nalishi talabalari uchun mo'ljallangan bo'lib, undan musiqa yo'nalishidagi o'rta maxsus o'quv yurtlarining o'quvchilari ham foydalanishlari mumkin.

To'plovchi va nashrga tayyorlovchi:

Al-Xorazmiy nomli
Urganch Davlat universiteti
«Musika» kafedrasining
dotsent v.b., O'zbekistonda
xizmat ko'rsatgan san'at
arhobi-
Qadamboy Rahimov.

Taqrizchilar:

S.D. DO'STOV – Buxoro Davlat universiteti «Musika nazariyasi va xalq cholg'u asboblari» kafedrasini mudiri, ped. fan. nom. dotsent.

A. BAHRIYEV – «Musika nazariyasi va xalq cholg'u asboblari» kafedrasini katta o'qituvchisi.

B. RAHIMOV – Urganch Davlat universiteti «Musika» kafedrasini mudiri, dotsent v.b.

Kirish

Mustaqil Respublikamizda «Ta'lim to'g'risidagi qonun» va «Kadrlar tayyorlash Milliy Dasturi»ga muvofiq ta'lim tizimi tobora mukammallashib bormoqda.

Bugungi kunda tizimning barcha bosqichlarida ham, talaba va o'quvchilarni milliy tilda darslik va o'quv qo'llanmalari bilan ta'minlash – eng dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda.

Qo'lingizdagi «Garmoniya bo'yicha mashq va masalalar to'plami» ham Oliy ta'limning «Musika» ta'lim yo'nalishi bo'yicha bilim olayotgan talabalar uchun mo'ljallangan bo'lib, yuqoridagi muammoni hal qilinishiga baholi-qudrat hissa qo'shish, musiqiy-nazariy fanlar ichida muhim o'rinlardan birini egallagan, shu bilan birga murakkab bo'lgan «Garmoniya» ning nazariy asoslarini amaliy ravishda egallashga ko'maklashish maqsadida tayyorlandi.

Qo'llanma «Garmoniya» ning I - qism mavzularini o'z ichiga olgan bo'lib, unda har bir mavzuning o'zi bir necha turdagi mashq va vazifalardan iborat qilib tuzilgan.

1. *M A S H Q L A R* kurs mavzularinig eng asosiy qoidalarini amaliy tarzda o'rganishga qaratilgan bo'lib, unga akkordlar tuzish, ularni bir-biriga bog'lash yoki akkordlar tizimini tuzib, fortepiyanoda kadensiyalar va sekvensiyalar chalishga qaratilgandir. Aytim mashqlar berilgan garmonik tizimlarni va badiiy musiqa asarlaridan olingan parchalarni garmonik tahlil qilish vazifalaridan iboratdir. Bu mashqlarni to'g'ridan-to'g'ri fortepiyanoda chalib o'rganish yoki bo'lmasa, avval dasturga yozib, keyin fortepiyanoda bajarish mumkin.

2. *M A S A L A L A R* avval yozma ravishda bajarilib, keyin fortepiyanoda chalish va eshitib ko'rishga mo'ljallangan.

3. *I J O D I Y M A S A L A L A R* maxsus musiqa tayyorgarligiga ega bo'lgan, iqtidorli talabalar uchun tanlangan bo'lib, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan.

4. *A K K O R D L A R N I N G G A R M O N I K I Z C H I L L I K - L A R I* dan iborat mashqlar esa yozmasdan, faqat fortepiyanoda chalib o'rganiladi.

Qo'llanma *TAKRORLASH UCHUN MASHQLAR* bilan yakunlangan. Bu mashqlardan talabalarning yakuniy nazorat savollarini tuzishda foydalanish ham mumkin.

Mashq va vazifalarni o'rganish uchun zarur bo'lgan amaliy ko'rsatmalar har bir mavzuning o'zida berilgan.

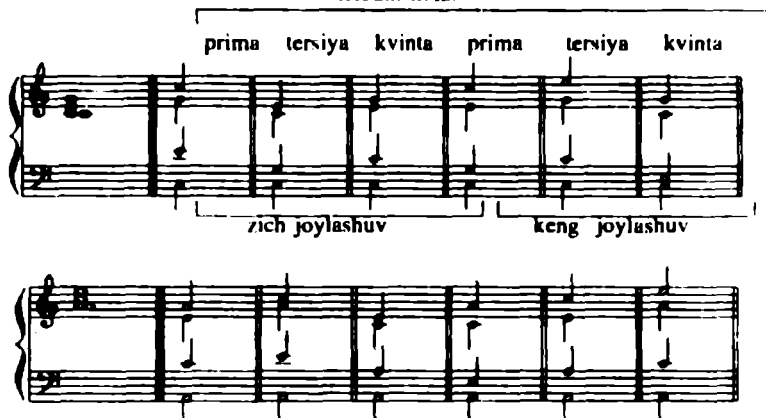
Mavzularning joylashishi va ularni amaliy o'rganish garmoniya bo'yicha Oliy o'quv yurtlarining «Musika» ta'lim yo'nalishi bo'yicha qabul qilingan namunaviy o'quv dasturiga va Davlat ta'lim standartlariga mutlaqo muvofiqdir.

Materiallarni taqsimlash va har bir mavzu doirasidagi vazifalarni joylashtirishda qiyinchiliklarni sekin-asta o'stirib borishga harakat qilingan. Har bir mavzu bo'yicha zarur mashqlar miqdori u yoki bu guruh talabalarining tayyorgarlik darajasiga qarab, o'qituvchi tomonidan belgilanadi.

1. Major va minorning asosiy uchtovushliklari

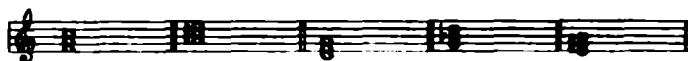
1.1 To'rtovozlik bayondagi major va minor uchtovushliklarning olti xil holati

melodik holat

Zich joylashuvdagi akkord fortepiyanoda quyidagicha chalinadi: chap qo'l bilan - bas ovozi, o'ng qo'l bilan esa uchta yuqorigi ovoz olinadi. Keng joylashuvda har bir qo'lga ikkitadan ovoz topshiriladi.

1-mashq. Quyidagi uchtovushliklarni to'rtovozlik bayonda prima, tersiya va kvintaning melodik holatida yozing hamda navbatma-navbat chaling:

Eslatma: Garmoniya kursida xordagi odam ovozlarning bo'linishiga xos bo'lgan akkordlarning to'rtovozlik bayoni asos qilib olingan:

Soprano - Soprano (S)
Alt - Alto (A)
Tenor - Tenor (T)
Bas - Basso (B)

Soprano va alt partiyasi skripka kalitidagi nota yo'lga, tenor va bas partiyasi esa bas kalitli nota yo'lga yoziladi.

2-mashq. Quyidagi tovushlardan to'rtovozlik bayondagi uchtovushliklarni tuzing va chaling: